

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.51989/NUL.2023.3.16>

## ЗДІЙСНЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО НАГЛЯДУ ТА КОНТРОЛЮ У СФЕРІ КОРПОРАТИВНИХ ТА ТРУДОВИХ ВІДНОСИН

**Пунда Олександр Олегович,**

доктор юридичних наук, доцент,  
доцент кафедри права  
Хмельницького національного університету



Стаття присвячена питанням адміністративно-правового нагляду та контролю у сфері корпоративних та трудових відносин. Предмет адміністративного права є динамічною категорією, що зазнає постійних змін під впливом суспільних відносин. Процеси часткового «видавлювання» адміністративного права зі сфери регулювання правовідносин та заміна його на приватно-правові засоби виявилися спірними з погляду забезпечення ефективності функціонування державного механізму. Історична доба випробування української державності та боротьба з агресією російської федерації доводить необхідність комплексного та відповідального підходу до багатьох сфер суспільного життя. Інструменти публічно-правового регламентування виступають міцним підґрунтям забезпечення стійкості держави і суспільства та гарантією забезпечення приватних та колективних інтересів. Сучасна трансформація предмета адміністративного права під впливом вимог часу та розгортання реформи у сфері адміністративного права зумовила зміну концептуальних засад адміністративно-правових відносин. Як наслідок, відбулася фактична зміна їхньої сутності, а також певне розширення.

На сучасному етапі можна вести мову про включення до предмету адміністративного права такого напрямку регламентування суспільного життя, як адміністративно-правове регламентування у сфері трудових прав громадян, нагляду та контролю у сфері охорони праці. Встановлення меж адміністративного права є надзвичайно важливим і водночас важко здійснюваним завданням з огляду на рухливість сучасного соціально-правового середовища, зумовлену як об'єктивними, так і суб'єктивними чинниками. У зв'язку з цим цілком логічною є активізація наукового дискурсу щодо доцільності розширення, переосмислення й уточнення предмета адміністративного права.

**Ключові слова:** адміністративне право, предмет правового регулювання, нагляд та контроль за охороною праці, трудові відносини, публічна інформація, персональні дані, бази даних, реєстри, захист прав.

### **Punda Oleksandr. Implementation of administrative and legal supervision and control in the field of corporate and labor relations**

The paper is dedicated to issues on the subject of the legal regulation of the branch of Administrative Law on the current stage of evolution of the legal system of Ukraine. The subject of Administrative Law is a dynamical category that changing permanently under the influence of social relationships. The processes of partial "squeezing out" of Administrative Law from the field of regulation of legal relations and replacing it with private legal means turned out to be controversial from the point of view of ensuring the effectiveness of the functioning of the state mechanism. The historical epoch of the trial of the Ukrainian nationhood and fighting against the russian aggression prove necessity of the comprehensive and responsible approach to many fields of the social life. Tools for public and legal regulation are strong basis of providing sustainability of the state and society, and a guarantee for providing private and collective interests. Current transformation of the subject of Administrative Law under the influencing of requirements of time and deployment of the reform in the field of Administrative Law caused the change of conceptual principles of administrative and legal relations. As a result, change of its essence and some spread had place.

*On the current stage, we can talk about including into the subject of Administrative Law such directions of regulation of social life as: administrative and legal regulation of social relations in the part of providing implementation of personal non-property rights by public authorities; administrative and legal regulation of circulation and protection of personal data, use of registers and other types of public information; administrative and legal regulation of circulation of virtual assets and control over non-cash payments, including for the purpose of applying effective methods of indirect control of taxpayers' incomes; administrative and legal regulation of corporative relations with the participation of the state; administrative and legal regulation in the field of labor rights of citizens, supervision and control in the field of labor protection. Circumscription of Administrative Law is a very important and, simultaneously, implementing hardly, as current social and legal conditions are changeable. This changeable is caused by objective and subjective factors. Thereby, an activation of the scientific discussion on expediency of expanding, rethinking and clarifying the subject of Administrative Law is logical.*

**Key words:** Administrative Law, subject of legal regulation, supervision and control over the labor protection, labor relations, public information, personal data, data bases, registers, military personnel, personal non-property rights, virtual assets, corporative management, corporative responsibility, rights protection.

Адміністративне право займає важливе місце у правовій системі кожної країни. Предмет правового регулювання адміністративного права включає в себе норми, що визначають статус, повноваження, функції та взаємовідносини державних органів та їх посадових осіб, а також регулює відносини, що виникають між державою та фізичними або юридичними особами, територіальними громадами та інституціями громадського суспільства. Вони можуть бути пов'язані з наданням адміністративних послуг, здійсненням державного контролю у різноманітних сферах, притягненням до адміністративної відповідальності, забезпеченням дотримання правил і норм у сфері публічного управління тощо. Останні роки характеризуються певними змінами у розумінні предмета адміністративного права. Традиційно адміністративне право розглядається як галузь права, що регулює діяльність публічних органів і встановлює правила, за якими державні органи взаємодіють з громадянами та іншими суб'єктами. Однак з появою нових викликів і трансформацією суспільства розуміння предмета адміністративного права розширюється. Адміністративне право стає все більше спрямованим на захист прав і свобод громадян у їх взаємодії з державними органами, набуває сервісного та людиноорієнтованого характеру.

Важливо зазначити, що предмет адміністративного права є динамічною категорією та може варіюватися залежно від правової системи, оскільки кожна держава має свою

систему адміністративного права з власними особливостями і правовими нюансами. Проте у загальному розумінні предмет адміністративного права включає регулювання відносин імперативно-правового характеру, що виникають між державними органами та фізичними або юридичними особами у сфері публічного управління.

Останнім часом у вітчизняній адміністративно-правовій науці приділяється значна увага проблемі еволюції та сучасного розуміння предмета адміністративного права. Зокрема, у цій сфері працюють такі провідні вчені: С.І. Бевз [1], І.В. Болокан [2], В.В. Галунько [3], І.П. Голосніченко [4], І.А. Городецька [5], О. Дніпров [6], Т.О. Коломоєць [7], В.К. Колпаков [8], Є.В. Курінний [9], Ю.Д. Кунев [10], В.Й. Пашинський [11] та інші. Водночас означена сфера залишається привабливою для дослідження, оскільки вона посідає одне з головних місць у теоретико-правовій науці та викликає низку наукових дискусій.

Мета дослідження – провести комплексний загальнотеоретичний аналіз проблем здійснення адміністративно-правового нагляду та контролю у сфері корпоративних та трудових відносин.

Метою адміністративного права визнається створення пріоритету правових умов для забезпечення публічною адміністрацією прав, свобод та інтересів людини і громадянина у сфері публічного адміністрування [10]. Нині виникає досить багато проблем щодо розуміння сутності та складових частин предмета адміністра-

тивного права, що обов'язково породжує активні дискусії з цього питання. Слід погодитися з тим, що за відсутності емпірично встановлених меж науки будь-які її твердження неможливо спростувати, що виключає боротьбу наукових шкіл і концепцій, ускладнює зростання наукового знання та його оновлення [5].

Відповідно до класичного підходу в рамках предмета адміністративного права можуть розглядатися такі питання, як: організація та діяльність виконавчих органів влади, місцевого самоврядування та інших адміністративних органів; правовий статус та повноваження державних службовців; регламентування процедури прийняття адміністративних рішень, включаючи процедури притягнення до адміністративної відповідальності; процедури контролю за додержанням законодавства та нормативно-правових актів у сфері публічного управління.

Проблема предмета адміністративного права, безумовно, є стрижневою в адміністративно-правовій науці. Як наукова категорія предмет адміністративного права має багато аспектів, які активно досліджуються вченими-правознавцями, а його розуміння в сучасних умовах розвитку України як соціальної, демократичної та правової держави переосмислюється та наповнюється новим змістом [5].

Контроль є найбільш поширеним і дієвим засобом забезпечення законності. Його сутність полягає в тому, що суб'єкт контролю здійснює облік і перевірку того, як контрольований об'єкт виконує покладені на нього завдання і реалізує свої функції. Дослідники вважають, що контроль є важливою функцією державного управління. Залежно від того, на якому рівні й відносно чого він розглядається, контроль може бути охарактеризований як форма або вид діяльності, як принцип та як функція. Адміністративно-правовий контроль є одним зі способів забезпечення законності в державі. Він передбачає систему заходів і процедур, спрямованих на перевірку дотримання законів та правил у сфері адміністративної діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування, підприємств, установ, а також громадянами. Адміністративно-правовий контроль є важливим інструментом забезпечення законності, оскільки він дозволяє

здійснювати ефективний нагляд за діяльністю органів державної влади, місцевого самоврядування, підприємств та громадян. Адміністративно-правовий контроль включає такі елементи, як перевірка дотримання законів і нормативно-правових актів у сферах, охоплених адміністративно-правовим регулюванням, здійснення розслідування адміністративних порушень та застосування відповідних стягнень, а також широке застосування моніторингу як засобу попередження порушень встановленого адміністративно-правового режиму. Зазначені заходи контролю передбачають перевірку того, чи діють органи та суб'єкти адміністративної діяльності відповідно до законодавства та виконують свої повноваження згідно з встановленими нормами. Адміністративно-правовий контроль передбачає постійне спостереження за діяльністю органів та суб'єктів адміністративної діяльності з метою запобігання порушень законодавства і вжиття вчасних заходів для їх усунення, що є особливо актуальним у сфері трудових відносин та відносин корпоративного управління державними майновими комплексами.

В.К. Колпаков досить слушно зауважує, що контроль є найбільш поширеним і дієвим засобом забезпечення законності, а його суть полягає у тому, що суб'єкт контролю виконує перевірку, а підконтрольний об'єкт виконує покладені на нього завдання. Водночас нагляд, за визначенням автора, – це здійснення спеціальними державними структурами цільового спостереження за дотриманням виконавчорозпорядчими органами, підприємствами, установами, організаціями та громадянами правил, передбачених нормативними актами [12, с. 679].

У чинних нормативно-правових актах поняття «нагляд» і «контроль» вживаються у нерозривній єдності, чим законодавець підкреслює нерозривність цілей і завдань, що стоять перед державними органами. Відмінності між органами нагляду і контролю виявляються переважно в методах виявлення порушення і способах реагування на них.

Так, відповідно до Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 5 квітня 2007 року № 877-V

державний нагляд (контроль) є діяльністю уповноважених законом центральних органів виконавчої влади, їх територіальних органів, органів місцевого самоврядування, інших органів у межах повноважень, передбачених законом, щодо виявлення та запобігання порушень вимог законодавства суб'єктами господарювання та забезпечення інтересів суспільства, зокрема належної якості продукції, робіт та послуг, прийнятого рівня безпеки для населення, навколишнього природного середовища [13].

Адміністративно-правовий контроль у сфері відносин праці має особливе значення для забезпечення справедливості, соціально-економічних гарантій та прав працівників. Він спрямований на перевірку дотримання нормативно-правових вимог процедури працевлаштування, укладення та реєстрації трудового договору, дотримання правил прийому на роботу тощо.

Адміністративний контроль також спрямований на перевірку дотримання роботодавцями та працівниками положень трудового законодавства, таких як режим робочого часу, оплата праці, відпустки, охорона праці та інші права та обов'язки сторін праці, перевірку додержання норм безпеки та гігієни праці на робочому місці, включаючи належне оснащення робочих місць, надання засобів індивідуального захисту, проведення медичних оглядів та інші заходи, спрямовані на забезпечення безпеки та здоров'я працівників.

Наявність уповноваженого суб'єкта здійснення контролю, чітке визначення сфери здійснення контрольних повноважень дозволяє віднести відносини у сфері контролю за дотриманням трудового законодавства до змісту адміністративно-правового регулювання.

Контрольний процес розглядається у сучасній науці адміністративного права як невід'ємна складова частина організаційної роботи, надійний засіб покращення діяльності державних органів, зміцнення організованості та дисципліни в усіх ланках державного апарату, підвищення відповідальності кожного окремого працівника.

Реформування управління державними підприємствами давно є важливим пріоритетом для України та потребує комплексно підготовлених спеціалістів. Слабке управ-

ління державними підприємствами – це рецепт маніпулювання економічними та законодавчими умовами, неефективності та корупції, через що держава, приватний сектор та, зрештою, пересічні громадяни зазнають величезних витрат [14].

Частіше йдеться про те, що корпоративне право є правовим інститутом господарського права. Водночас на сучасному етапі проведення реформи господарського права поширюється тенденція до визначення корпоративного права як комплексного правового інституту, що включає норми як господарського, так і адміністративного права. Господарське право більшості країн не включає спеціального, чітко окресленого корпоративного права, що регулює корпоративну діяльність і виділяє корпорації як самостійні економічні суб'єкти. Адміністративно-правовий контроль у сфері корпоративних відносин включає заходи, спрямовані на забезпечення додержання норм і правил, які регулюють функціонування корпорацій, підприємств і організацій, та спрямований на перевірку дотримання корпоративного законодавства, включаючи правила організації, структури та управління корпорацій, права та обов'язки акціонерів, процедури зборів акціонерів та інші норми, що регулюють діяльність підприємств. Важливою складовою частиною адміністративного контролю є його спрямування на перевірку дій керівництва корпоративних утворень, зокрема виконання їх повноважень та обов'язків, додержання процедур прийняття рішень, забезпечення прозорості та обліку фінансових операцій, збереження майна та інші аспекти, які стосуються внутрішнього управління. Водночас адміністративно-правовий контроль спрямований на захист прав акціонерів, включаючи право на інформацію, участь у зборах акціонерів, отримання дивідендів, контроль за реорганізаціями та інші питання, які стосуються інтересів акціонерів.

Підсумовуючи, наголосимо, що предмет адміністративного права є динамічною категорією, що зазнає постійних змін під впливом суспільних відносин. Процеси «видавлювання» адміністративного права із сфери регулювання правовідносин та заміна його на приватно-правові засоби, що відбувалася у 90-х та на початку

2000-х років, виявилися спірними з погляду забезпечення ефективності функціонування державного механізму. Історична доба випробування української державності та боротьба з агресією російської федерації доводить необхідність комплексного та відповідального підходу до багатьох сфер суспільного життя. Інструменти публічно-правового регулювання виступають міцним підґрунтям забезпечення стійкості держави і суспільства, гарантією забезпечення приватних та колективних інтересів. Сучасна трансформація предмета адміністративного права під впливом вимог часу та розгортання реформи у сфері адміністративного права зумовила зміну концептуальних засад адміністративно-правових відносин. Як наслідок, відбулася фактична зміна їхньої сутності, а також певне розширення.

На сучасному етапі можна вести мову про включення до предмету адміністративного права таких напрямків регулювання суспільного життя, як:

- адміністративно-правове регулювання корпоративних відносин за участі держави;

- адміністративно-правове регулювання у сфері трудових прав громадян, нагляду та контролю у сфері охорони праці.

Встановлення меж адміністративного права є надзвичайно важливим і водночас важко здійснюваним завданням з огляду на рухливість сучасного соціально-правового середовища, обумовлену як об'єктивними, так і суб'єктивними чинниками. У зв'язку з цим цілком логічною є активізація наукового дискурсу щодо доцільності розширення, переосмислення й уточнення предмета адміністративного права.

#### ЛІТЕРАТУРА:

1. Бевз С.І. Державне управління у сфері господарської діяльності: адміністративно-правові засади : монографія. Київ : Видавництво «Ліра-К.», 2019. 319 с.
2. Болокан І.В. Предмет адміністративного права: питання трансформації в доктринальних підходах. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2016. Вип. 6. Т. 2. С. 42–45.
3. Галуцько В.В. Предмет сучасного адміністративного права України. *Форум права*. 2010. № 2. С. 83–88. URL: [http://www.nbuv.gov.ua/old\\_jrn/e-journals/FP/2010-2/10gvvcru.pdf](http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/e-journals/FP/2010-2/10gvvcru.pdf) (дата звернення 10.06.2023).
4. Голосніченко І.П. Відносини державної служби та предмет регулювання адміністративного права. *Публічне право*. 2016. № 1 (21). С. 12–19.
5. Городецька І.А. Предмет адміністративного права: сучасні наукові підходи до розуміння. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція»*. 2019. № 41. Том 1. С. 57–60.
6. Дніпров О. Адміністративно-правові відносини в умовах трансформації предмета адміністративного права. *Підприємство, господарство і право*. 2021. № 3. С. 175–179.
7. Коломоєць Т.О. Адміністративно-процесуальне право – самостійна галузь національного права (в аспекті пошуку нової моделі предмету адміністративного права України). *Публічне право*. 2016. № 1 (21). С. 27–34.
8. Колпаков В.К., Мацелик Т.О. Предмет адміністративного права: оновлення парадигми. *Право України*. 2010. № 8. С. 110–115.
9. Курінний Є.В. Об'єкт та предмет українського адміністративного права: змістовна та аксіологічна сутність категорій. *Публічне право*. 2016. № 1 (21). С. 43–51.
10. Кунєв Ю.Д. Предмет адміністративного права: стан та проблеми дослідження. *Юридичний вісник*. 2022. № 4 (65). С. 80–91.
11. Пашинський В.Й. Адміністративно-правове забезпечення оборони України: теорія і практика : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.07 ; Київський національний університет імені Тараса Шевченка МОН України. Київ, 2020. URL: [http://scc.univ.kiev.ua/upload/iblock/ee5/dis\\_Pashynskyi\\_V.Yo..pdf](http://scc.univ.kiev.ua/upload/iblock/ee5/dis_Pashynskyi_V.Yo..pdf). (дата звернення: 10.06.2023).
12. Колпаков В.К. Адміністративне право України : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 1999. С. 675.
13. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності : Закон України № 877-V від 5 квітня 2007 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16#Text> (дата звернення: 10.06.2023).
14. Масаміши К. Чому важлива реформа державних підприємств? URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2021/05/12/7293243/> (дата звернення: 10.06.2023).